

УДК 811.11'38+378.147
DOI <https://doi.org/10.32782/bsps-2025.1.18>

КОМУНІКАТИВНІ СТРАТЕГІЇ ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНИХ НАВИЧОК У СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Тетяна Швець

викладач кафедри філології та перекладу
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу
вул. Карпатська, 15, Івано-Франківськ, Україна
orcid.org/0009-0007-9362-542X
e-mail: tetiana.shvets@nung.edu.ua

Анотація. У статті розглянуто комунікативні стратегії формування граматичних навичок у студентів у процесі вивчення англійської мови. Акцент зроблено на інтеграції граматичних конструкцій у реальне мовне середовище та на ефективному застосуванні сучасних методик навчання. Метою статті про комунікативне навчання граматики є пропаганда використання комунікативного навчання мови (Communicative Language Teaching – CLT) як ефективного методу навчання граматики в мовних класах. Стаття має на меті надати докази та приклади того, як Communicative Language Teaching може сприяти значущому спілкуванню, підвищувати мотивацію та залучення студентів до вивчення мови. Аналізується використання інтерактивних методів, як-от рольові ігри, дебати, сценарне навчання, проєктні роботи, а також залучення автентичних матеріалів, зокрема й текстів, відео та соціальних мереж. Особливу увагу приділено технологічним інструментам, які допомагають автоматизувати процес засвоєння граматики, як-от мобільні застосунки, онлайн-тести й ігрові платформи.

У статті наголошується, що традиційні методи, засновані на механічному запам'ятовуванні правил, часто не дають бажаних результатів, тоді як комунікативний підхід сприяє активному використанню граматики у природному мовному середовищі. Викладач у цьому процесі відіграє роль фасилітатора, допомагає студентам самостійно відкривати граматичні закономірності, створювати комунікативні ситуації і аналізувати власні помилки.

На практичному рівні розглянуто конкретні приклади інтеграції граматичних структур у навчальний процес. Новизна статті про комунікативне навчання граматики полягає в її підході до навчання граматики, який зосереджується на використанні мови в контексті та комунікативних діях для навчання граматики. У статті стверджується, що цей підхід дозволяє студентам набувати граматичних знань через спілкування в реальному житті, автентичне спілкування та функції мови. Також припускаємо, що цей підхід сприяє залученню, мотивації та самостійності студентів, а також розвитку в них різних мовних навичок, як-от читання, письмо, говоріння і аудіювання.

Ключові слова: комунікативний підхід, граматика, автентичне спілкування, практика, традиційний підхід, Communicative Language Teaching (CLT).

COMMUNICATIVE STRATEGIES FOR DEVELOPING STUDENTS' GRAMMATICAL SKILLS IN THE PROCESS OF LEARNING ENGLISH

Tetiana Shvets

Instructor of the Department of Philology and Translation
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas
Karpatska str., 15, Ivano-Frankivsk, Ukraine
orcid.org/0009-0007-9362-542X
e-mail: tetiana.shvets@nung.edu.ua

Abstract. The article examines communicative strategies for developing students' grammatical skills while learning English. Emphasis is placed on integrating grammatical structures into a real linguistic environment and effectively applying modern teaching methodologies. The purpose of the article on communicative grammar teaching is to promote the use of Communicative Language Teaching (CLT) as an effective method

for teaching grammar in language learning classrooms. The article aims to provide evidence and examples of how CLT can facilitate meaningful communication and enhance students' motivation and engagement in language learning. The study analyzes the use of interactive methods such as role-playing games, debates, scenario-based learning, and project-based tasks, as well as the incorporation of authentic materials, including texts, videos, and social media. Special attention is given to technological tools that help automate the process of mastering grammar, such as mobile applications, online tests, and gamified platforms.

The article highlights that traditional methods based on rote memorization of rules often fail to yield the desired results, whereas the communicative approach promotes active grammar use in a natural language environment. In this process, the teacher plays the role of a facilitator, guiding students to independently discover grammatical patterns, create communicative situations, and analyze their own errors.

On a practical level, specific examples of integrating grammatical structures into the learning process are examined. For instance, role-playing games help students naturally acquire verb tenses, while discussions allow them to practice conditional sentences. The use of authentic texts and videos enhances the understanding of grammar in real speech contexts, whereas digital platforms enable students to reinforce their knowledge interactively.

Thus, the application of communicative strategies in language learning contributes to a deeper understanding of grammatical structures and their effective use in linguistic practice. The article concludes by emphasizing the need to integrate traditional and innovative methods to achieve optimal results in developing students' grammatical skills.

Key words: *communicative approach, grammar, authentic communication, practice, traditional approach, Communicative Language Teaching (CLT).*

Постановка проблеми. Вивчення мови – це складний процес, який охоплює не лише вивчення слів і граматики, але й розвиток комунікативних навичок, які забезпечують ефективне спілкування з іншими. У минулому викладачі більше зосереджувалися на вивченні граматики, не звертали уваги на комунікативні аспекти мови. Однак із появою комунікативного підходу до вивчення мови стало очевидним, що комунікативні навички можна розвивати шляхом вивчення граматики.

Мета статті. Мета статті про комунікативне викладання граматики англійської мови полягає в тому, щоб сприяти підходу до викладання граматики, який наголошує на важливості використання мови в значущих і автентичних контекстах. Стаття спрямована на:

- висвітлення передумов комунікативного викладання граматики в Communicative Language Teaching (далі – CLT);
- виклад основних принципів комунікативного навчання граматики;
- надання педагогам практичних стратегій і методів комунікативного викладання граматики, як-от використання реальних прикладів, включення автентичних матеріалів і навчання на основі завдань.

Зазначається важливість зосередження уваги на значенні, а не на формі, виділено вказівки щодо того, як можна робити значущий внесок і заохочувати спілкування студентів у процесі вивчення мови.

Існує декілька підходів до вивчення граматики англійської мови, як-от традиційний підхід, функціональний підхід і комунікативний підхід.

Традиційний підхід передбачає вивчення граматики через відпрацювання правильних структур. Студенти зазвичай знайомляться із граматичними правилами, а потім виконують письмові вправи для закріплення цих правил. Цей підхід часто критикують за викладання граматики у відриві від контексту та реального спілкування.

Функціональний підхід до вивчення граматики передбачає використання граматики для вирішення реальних комунікативних завдань. Студенти вивчають граматику з погляду того, як вона використовується для досягнення конкретної комунікативної мети.

Комунікативний підхід до вивчення мови базується на ідеї, що мова має вивчатися через спілкування та використання її у практичних ситуаціях. Це означає, що вивчення граматики має бути зосереджене на тому, як використовувати граматичні правила в комунікативній ситуації, а не просто на запам'ятовуванні правил.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні методи навчання англійської мови дедалі більше орієнтуються на комунікативний підхід, який сприяє ефективному засвоєнню граматичних структур через їх практичне використання в мовленнєвій діяльності. Традиційні методи, що базуються на

заучуванні правил і механічному виконанні вправ, поступово поступаються місцем інтерактивним стратегіям навчання. Останні дослідження відомих науковців, зокрема Діани Ларсен-Фрімен, Джека Річардса, Селії Р. Чейстейн і Рода Елліса, підтверджують, що комунікативні стратегії сприяють глибшому та більш усвідомленому засвоєнню граматики.

Комунікативний підхід у викладанні граматики. Теорія граматики як процесу. Діана Ларсен-Фрімен, видатна дослідниця у сфері прикладної лінгвістики, розглядає граматику не як статичну систему правил, а як динамічний процес. У своїй праці “Teaching Language: From Grammar to Grammaring” вона пропонує концепцію «граматування» (grammaring) – підхід, що підкреслює важливість використання граматичних структур у мовленнєвій діяльності. Згідно з її дослідженнями, ефективне засвоєння граматики відбувається не лише через пояснення правил, а й через активну мовну практику, у якій студенти самостійно виявляють закономірності мовної системи [4, с. 126].

Роль інтерактивних завдань. Одним із ключових елементів комунікативного підходу є інтерактивні завдання, які стимулюють активне використання граматичних структур у реальних комунікативних ситуаціях. Д. Ларсен-Фрімен наголошує, що такі завдання, як рольові ігри, моделювання діалогів, обговорення та дебати, дозволяють студентам засвоювати граматику природним шляхом. Наприклад, під час виконання завдань на узгодження часів або використання модальних дієслів студенти зосереджуються не на правилах, а на змісті повідомлення, що сприяє більш ефективному засвоєнню матеріалу.

Інтерактивні методи та роль викладача. Викладач як фасилітатор. Джек Річардс, автор фундаментальних праць у сфері методики викладання мов, підкреслює значення ролі викладача як фасилітатора навчального процесу. У своїй книзі “Approaches and Methods in Language Teaching” він аналізує різні методи викладання та наголошує, що в сучасному навчанні викладач має бути не лише джерелом знань, а радше наставником, який допомагає студентам самостійно відкривати мовні закономірності. За словами Дж. Річардса, основне завдання викладача – створювати автентичні комунікативні

ситуації та забезпечувати мовне середовище, у якому студенти можуть природно застосовувати нові граматичні конструкції [3, с. 78].

Проектні методи навчання. Однією з ефективних комунікативних стратегій, описаних Дж. Річардсом, є використання проектних методів. Ці методи передбачають створення групових проектів, презентацій, письмових звітів і творчих завдань, які потребують використання граматичних структур у контексті. Наприклад, студентам можна запропонувати написати сценарій до короткого фільму, що передбачає використання визначених граматичних структур, як-от умовні речення чи пасивний стан. Це стимулює не лише граматичну компетентність, а й розвиток критичного мислення та навичок роботи в команді.

Практичні аспекти комунікативної граматики. Інтеграція граматики в комунікативний контекст. Селія Р. Чейстейн у своїй праці “Teaching Grammar in Second Language Classrooms: Integrating Form-Focused Instruction in Communicative Context” розглядає ефективність поєднання формально орієнтованого навчання граматики з комунікативними завданнями. Вона наголошує, що важливо не просто пояснювати граматичні правила, а й інтегрувати їх у контекст реальної мовної практики. Наприклад, студенти можуть аналізувати граматичні структури в газетних статтях, блогах або відео, після чого використовувати ці конструкції у власних висловлюваннях [2, с. 59].

Значення контекстуального навчання. Род Елліс, провідний дослідник у галузі викладання англійської як другої мови, у своїй статті “Current Issues in the Teaching of Grammar: An SLA Perspective” підкреслює важливість контекстуального навчання граматики. Він зазначає, що викладання граматики у відриві від комунікативної діяльності є малоефективним. Р. Елліс пропонує використовувати завдання на «виявлення правил» (consciousness-raising tasks), у яких студенти аналізують реальні мовні приклади та самостійно формують граматичні закономірності [3, с. 91].

Отже, дослідження провідних світових науковців підтверджують, що комунікативні стратегії в навчанні граматики є ключовими для успішного засвоєння мови. Інтерактивні методи, проектна діяльність та інтеграція граматичних структур у реальні мовні ситу-

ації сприяють не лише розвитку граматичних навичок, а й підвищенню мотивації студентів. Залучення викладача як фасилітатора, використання автентичних матеріалів і стимулювання активного мовлення дозволяють досягти більш високого рівня володіння англійською мовою.

Сучасні вчені загалом підтримують викладання граматики з погляду спілкування, яке наголошує на використанні граматики у значущих контекстах, а не на запам'ятовуванні правил, тому що «ця лінгвістична структура дозволяє студентам надати форму своїм ідеям, намірам і концепціям» [5, с. 174].

Ось деякі з їхніх поглядів:

1. Граматика – це інструмент спілкування. Граматика – це засіб ефективного спілкування. Студенти повинні навчитися використовувати граматику в реальних життєвих ситуаціях, наприклад у розмовах, письмовій формі чи презентаціях.

2. Контекстуалізація є важливою. Граматику варто викладати в контексті, щоб зробити її актуальною та значущою для студентів, надавати студентам можливість використовувати граматику в рольових іграх, дискусіях або симуляції.

3. Увага до форми та функції. Граматику треба викладати таким чином, щоб наголошувати як на формі, так і на функції. Студентам необхідно вивчити правила граматики, але вони також мають розуміти, як використовувати граматику для досягнення комунікативних цілей.

4. Виправлення помилок варто використовувати економно. Воно не повинно бути основним предметом навчання граматики. Натомість студентів варто заохочувати ризикувати та використовувати граматику змістовно.

5. Викладання граматики має бути інтерактивним і орієнтованим на студента.

Хоча в галузі викладання мови точиться багато дискусій щодо найкращих підходів до викладання граматики, деякі вчені стверджують, що комунікативні підходи до викладання граматики можуть бути не такими ефективними, як більш традиційні методи.

Одним з аргументів проти викладання граматики за допомогою комунікації є те, що може бути важко переконатися, що студенти справді вивчають граматичні моменти, які вони повинні знати. У комунікативному класі увага часто зосереджена на викорис-

танні мови в контексті та спілкуванні, а не на окремих граматичних моментах. Хоча це може бути ефективним способом допомогти студентам розвинути загальний рівень володіння мовою, деякі стверджують, що це може бути не найкращий спосіб переконатися, що студенти мають тверде розуміння ключових граматичних структур. Інше занепокоєння деяких учених полягає в тому, що комунікативні підходи до навчання граматики можуть не підходити для всіх. Студенти, які дуже аналітичні та люблять вивчати структуру мови, можуть отримати більше користі від більш чіткого, заснованого на правилах підходу до навчання граматики.

Незважаючи на це занепокоєння, варто зазначити, що багато вчених і практиків у галузі викладання мови виступають за комунікативний підхід. Цей підхід може допомогти студентам розвинути вміння використовувати мову в контексті й ефективно спілкуватися, що є ключовими цілями вивчення мови. Зрештою, найкращий підхід до викладання граматики може залежати від потреб і стилів навчання окремих студентів, а також від цілей мовної програми чи курсу.

Комунікативне навчання граматики – це підхід, який зосереджується на використанні граматики у змістовному контексті для покращення спілкування. Цей підхід базується на передумові, що ті, хто вивчає мову, найкраще засвоюють мову, коли використовують її для ефективного спілкування в реальних життєвих ситуаціях. Комунікативний підхід до навчання граматики ґрунтується на уявленні про те, що мова – це не просто набір правил, які потрібно засвоїти, а інструмент для спілкування. Щоб викладати граматику комунікативно, викладачі повинні створити можливість для студентів використовувати мову в контексті, який має стосунок до їхнього життя. Цей підхід до викладання граматики базується на ідеї, що студенти будуть більш залученими та мотивованими вивчати граматику, коли вони розумітимуть її мету й актуальність.

Важливими елементами комунікативного підходу у вивченні граматики англійської мови є використання комунікативних завдань, які дозволяють студентам застосовувати свої знання граматики в реальних ситуаціях спілкування, а також включення граматики в контекст. Цей вид навчання базується на

завданнях, які допомагають розвивати та вдосконалювати використання мови під час розмови. Завдання є основною ідеєю, оскільки воно дає основу для ситуації в реальному житті, де нам потрібно знати, що і як сказати. Кажуть, що «завдання – це діяльність або мета, яка виконується за допомогою мови, як-от пошук рішення головоломки, читання карти та вказівки <...>» [5, с. 224]. Навчання на основі завдань базується на прийнятті цього, урахуванні й адаптуванні процесу до потреб студентів. «Це розроблено для того, щоб навчати студентів, які можуть використовувати свою англійську в реальному світі за межами класу, навіть якщо ця мова граматично неточна» [6, с. 10].

Отже, студенти можуть практикувати використання граматики в контексті, який стосується їхнього життя. У рамках комунікативного підходу до вивчення граматики важливо, щоб вони навчилися застосовувати правила граматики у практичних ситуаціях, наприклад, вивчати нову лексику, складати історію, обговорювати фільм чи книгу. Студенти мають засвоїти граматичні правила не тільки якісно, а й кількісно, тобто знати не тільки правильний варіант, але й різні способи використання граматики.

Далі поговоримо про *основні комунікативні стратегії формування граматичних навичок*:

1. Інтерактивні методи навчання

Однією із ключових стратегій є використання інтерактивних методів, що охоплюють:

– **рольові ігри**. Рольова гра є ефективним способом комунікативного навчання граматики. Він передбачає розігрування студентами реальних життєвих ситуацій, у яких вони використовують цільову мову. Викладачі повинні використовувати рольову гру як спосіб допомогти студентам попрактикуватися у використанні граматики в контексті, який стосується їхнього життя. Це дозволяє студентам практикувати використання мови у змодельованій ситуації реального життя та розвивати свої навички спілкування. Наприклад, студенти можуть отримати завдання зіграти сценку в аеропорту, де один із них є працівником паспортного контролю, а інший – туристом. Це змушує їх використовувати часи Past Simple для розповіді про попередні подорожі та Future Simple для планування наступної поїздки;

– **дискусії та дебати**. Наприклад, під час обговорення теми «Чи повинні всі люди вивчати англійську мову?» студенти використовують умовні речення другого типу для аргументації своєї позиції;

– **сценарне навчання**. Під час виконання завдання «Розкажи історію про подорож за допомогою Past Perfect» студенти створюють логічні послідовності подій і практикують граматику в контексті.

2. Проєктні методи

Проєктне навчання сприяє практичному застосуванню граматики через:

– **створення презентацій**. Наприклад, студенти готують презентацію про країну, яку хотіли б відвідати, за допомогою конструкцій “I would like to visit <...>” або “If I had a chance, I would go to <...>”;

– **написання звітів s есе**. Після перегляду фільму студенти пишуть рецензію з використанням різних граматичних структур, як-от Passive Voice (“The movie was directed by <...>”) або Past Continuous (“While the main character was traveling, he met <...>”);

– **розроблення сценаріїв відео або театральних постановок**. Студенти можуть знімати короткі відеоінтерв’ю, де вони використовують reported speech (“He said that he loved traveling”) або модальні дієслова для вираження поради (“You should visit this place”).

3. Автентичні матеріали

Викладачі повинні використовувати автентичні матеріали, які розраховані на носіїв мови. Ці матеріали мають бути цікавими та захопливими, а також забезпечувати студентам знайомство з мовою способом, який має стосунок до їхнього життя. Використання автентичних текстів і ресурсів дозволяє студентам сприймати граматику у природному контексті. До таких матеріалів належать:

– **газетні статті в інтернеті, рекламні оголошення, блоги та подкасти**. Наприклад, студенти читають блог про подорожі, знаходять у ньому граматичні конструкції Present Perfect (“I have been to many countries”) і аналізують їх;

– **відеоматеріали, навчальні відео з TikTok, телевізійні серіали, популярні телешоу або пісні** із цільовою мовою для навчання граматики. Під час перегляду уривка з фільму студенти повинні записати всі речення у Future Tense і пояснити, як вони використовуються в контексті;

– **соціальні мережі й онлайн-форуми.** Наприклад, вони можуть брати участь у дискусіях у Facebook-групах за допомогою використання складних граматичних структур у відповідях.

4. Використання технологій

Цифрові інструменти допомагають урізноманітнити навчальний процес. До них належать:

– **мовні додатки й онлайн-платформи.** Наприклад, Duolingo дає змогу студентам в ігровій формі відпрацьовувати граматику, а Grammarly допомагає виправляти граматичні помилки в текстах;

– **вебквести.** Студенти отримують завдання дослідити визначену тему англійською мовою, збирати інформацію з англomовних сайтів і оформлювати її за допомогою правильно побудованих граматичних структур;

– **інтерактивні тести й ігри.** Наприклад, Kahoot! дозволяє створювати вікторини для перевірки граматичних знань, що робить навчання цікавим і змагальним.

Роль викладача в комунікативному навчанні

Викладач у комунікативному підході виступає не лише як джерело знань, а як фасилітатор, який створює умови для самостійного відкриття граматичних закономірностей. Основні функції викладача:

– **організація автентичного мовного середовища.** Наприклад, проведення уроків англійською мовою сприяє кращому розумінню граматики в контексті;

– **надання зворотного зв'язку.** Викладач не просто виправляє помилки, а пояснює їх у контексті реального мовлення;

– **створення можливостей для колективної роботи.** Наприклад, студентам можна запропонувати працювати у групах над одним текстом, де вони виправляють помилки один одного.

Висновки. Комунікативні стратегії формування граматичних навичок дозволяють ефективніше засвоювати англійську мову завдяки інтеграції граматики в реальні мовні

ситуації. Інтерактивні методи, проектна діяльність, використання автентичних матеріалів і цифрових технологій допомагають студентам не лише опанувати правила, але й навчитися вільно їх застосовувати у спілкуванні. Використання реальних життєвих ситуацій у навчальному процесі дозволяє студентам краще засвоювати граматику та застосовувати її у своєму мовленні.

Комунікативне навчання граматики англійської мови має численні переваги для тих, хто вивчає мову. Ось деякі із *ключових переваг*:

1. Підвищена мотивація. Комунікативне навчання мови (CLT) робить вивчення англійської граматики більш значущим і актуальним для студентів. Завдяки використанню граматичних структур у реальних життєвих ситуаціях вони можуть побачити безпосередні переваги свого навчання і отримати більше мотивації до вивчення мови.

2. Поліпшення комунікативних навичок. Студенти вчаться ефективно передавати свої ідеї та думки за допомогою відповідних граматичних структур, що веде до покращення навичок спілкування.

3. Підвищена точність і плавність. Завдяки зосередженню на використанні граматичних структур у контексті студенти розвивають краще розуміння того, як правильно та плавно використовувати мову.

4. Підвищення культурної обізнаності. CLT передбачає вивчення культури та звичаїв англomовних країн і використання цього належним чином у різних соціальних ситуаціях.

5. Поліпшення навичок критичного мислення. Комунікативне навчання мови заохочує студентів мислити критично та творчо, щоб їм було запропоновано використовувати мову новими й іншими способами.

Комунікативне навчання граматики англійської мови має багато переваг для тих, хто вивчає мову. Це допомагає їм розвинути навички та знання, необхідні для ефективного спілкування англійською та використання мови змістовним і автентичним способом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Larsen-Freeman D. *Teaching Language: From Grammar to Grammaticing*. Heinle Cengage Learning, 2003. 358 p.
2. Richards J. C., Rodgers T. S. *Approaches and methods in language teaching*. Cambridge University Press, 2014. 270 p.
3. Chastain C. R. *Teaching Grammar in Second Language Classrooms: Integrating Form-Focused Instruction in Communicative Contexts*. Cambridge University Press, 2008. 167 p.
4. Ellis R. Current Issues in the Teaching of Grammar: An SLA Perspective. *TESOL Quarterly*, 2006. P. 83–107.
5. Willis J., Willis D. *Doing task-based teaching*. Oxford University Press, 2007. 279 p.
6. Celce-Murcia M., Larsen-Freeman D. *The Grammar Book: An ESL/EFL Teacher's Course*. Heinle & Heinle, 1999. 849 p.

REFERENCES

1. Larsen-Freeman, D. (2003). *Teaching Language: From Grammar to Grammaticing*. Heinle Cengage Learning, 358 p.
2. Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2014). *Approaches and methods in language teaching*. Cambridge University Press, 270 p.
3. Chastain, C. R. (2008). *Teaching Grammar in Second Language Classrooms: Integrating Form-Focused Instruction in Communicative Contexts*. Cambridge University Press, 167 p.
4. Ellis, R. (2006). *Current Issues in the Teaching of Grammar: An SLA Perspective*. *TESOL Quarterly*, p. 83–107.
5. Willis, J., & Willis, D. (2007). *Doing task-based teaching*. Oxford University Press, 279 p.
6. Celce-Murcia, M., & Larsen-Freeman, D. (1999). *The Grammar Book: An ESL/EFL Teacher's Course*. Heinle & Heinle, 849 p.